

ZIT ER NOG MUZIEK IN GEMEENTELIJKE ZWEMPARDIJZEN

Voor subtropische zwempret
moet je weer naar het
bungalowpark

Door Ildo Groot

Zwembaden

In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw gingen veel gemeenten mee in de flow van de bungalowparken: de gemeentelijke zwembaden moesten van sober en functioneel naar subtropisch en fun. De water- en binnentemperatuur werd opgeschroefd; kronkelende glijbanen, pierenbadjes en golfgeneratoren werden ingebouwd. Is er tegenwoordig nog een markt voor gemeentelijke zwemparadijzen? Kan en moet een gemeente de concurrentiestrijd volhouden en voldoen aan de steeds hogere kwaliteitseisen van de doelgroep?

“
OM ZWEMMERS TE
BLIJVEN TREKKEN ZAL EEN
ZWEMBAD ZICH MOETEN
ONDERSCHEIDEN VAN
ANDERE”

In de jaren zestig en begin jaren zeventig lieten veel gemeenten een zwembad bouwen. Het was een tijd waarin een groot deel van de opbrengsten van de gasbel bij Slochteren in overheidsprojecten werd gestoken; deze rijkssubsidies maakten het mogelijk dat ook kleine gemeenten zich een zwembad konden permitteren. Uitgangspunt was veelal een functioneel zwembad waarin baantjes kon worden gezwommen en aan kinderen het A,B en C van het zwemmen kon worden geleerd. De gebouwen bestonden dan ook uit niet veel meer dan een 25-meterbad met een springplank, douches, kleedhokjes, een koffiehok en een kassa. Eind jaren zeventig en begin jaren tachtig raakte de markt echter verzadigd en bezoekersaantallen liepen terug. Bovendien raakten de zwimmers, onder invloed van de op funzwemmen gerichte subtropische zwemparadijzen op bungalowparken, uitgekeken op de saaie, kale baden. Ze wilden meer comfort en meer toeters en bellen. Veel gemeenten sprongen in op deze behoeften. De bestaande baden werden omgebouwd en opgeleukt; het zwemonderwijs en 'baantjes-zwemmen' bleef mogelijk, maar werd voor de omzet van minder belang geacht. Ook werden nieuwe zwemparadijzen gebouwd, al dan niet onder de titel subtropisch.

TIERELANTIJNEN

Ondanks de wijzigingen bleef in veel oudere zwembaden de verwachte toestroom van nieuwe bezoekers uit. "Gemeenten probeerden meer bezoekers te trekken door tierelantijnen en functies aan het zwembad toe te voegen, zoals squashbanen en

gokhallen", blijkt André de Jeu, directeur van de Vereniging Sport en Gemeenten, terug. "De meeste toegevoegde functies hadden echter niets met zwemmen te maken. De beoogde doelgroep kwam er niet op af. Zeker niet als dezelfde functies ook om de hoek van de straat te vinden waren."

Onder invloed van de economische crisis in de jaren tachtig volgde een periode van soberder inrichtingen. Ook daarvan kwamen veel gemeenten terug. Het werd al snel duidelijk dat een fraaier en leuker zwembad een betere exploitatie oplevert. De Jeu: "Sinds de jaren negentig zijn de eisen aan comfort en funzwemmen steeds hoger geworden. Veel gemeentelijke zwemparadijzen beschikken tegenwoordig dan ook over waterglijbanen, wildwaterbanen, whirlpools, mogelijkheden tot snorkelen, een golfgenerator en andere attracties. Het verschil met de inrichtingen in de beginperiode van het subtropisch zwembad is, dat nu beter wordt nagedacht over functies en attracties. Speelden destijds emoties en het onderbuikgevoel mee – het moest allemaal prachtig worden – tegenwoordig wordt rationeler gekeken naar exploitatiemogelijkheden en kansen in de markt."

CONCURRENTIE

Op de bungalowparken staat de ontwikkeling van nog mooiere en spectaculairdere subtropische zwemparadijzen niet stil. Kunnen – en moeten – gemeenten meegaan met deze ontwikkeling? "Het lijkt me niet verstandig een gemeentelijk zwembad in te richten voor alleen pretzwemmen," meent Koen Breedveld, directeur van het Mulier Instituut. "De concur-

rentie op dit gebied is te groot. Een gemeente beoogt bovendien met zwembaden meer dan alleen het faciliteren van 'pret'. Die pretfunctie staat veelal centraal bij bungalowparken zoals Center Parcs. Een bungalowpark heeft voldoende 'massa' om mensen te kunnen laten zwemmen in een 'beleving'. De zwemparadijzen op dergelijke parken zijn ingericht met een complete subtropische vegetatie, hangbruggen en watervallen, of andere op beleving gerichte thema's. Een gemeente kan hier niet tegenop boksen."

"Daarnaast is er een sterke concurrentie van andere mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding en beleving. De Efteling bijvoorbeeld richt zich allang niet meer alleen tot de allerkleinsten en hun ouders, maar trekt ook tien- tot twintigjarigen. De tieners van voorgaande generaties vermaakten zich nog met een middagje zwemmen – tegenwoordig zoeken zij de spanning in de achtbaan van een pretpark. En natuurlijk zijn er internet, games, sociale media enzovoort, waarbij het traditionele aanbod van een zwemparadijs wat bleekjes aandoet. Kortom, de exploitatie van een zwembad dat zich alleen richt op pretzwemmen lijkt me meer een uitdaging voor commerciële marktpartijen dan voor een gemeente."

BEZUINIGEN

Ongeveer een vijfde van het gemeentelijk sportbudget gaat tegenwoordig naar het opvullen van exploitatietekorten van zwembaden. Meerdere gemeenten zijn daarom gedwongen te bezuinigen op deze exploitatie. Onder andere de gemeentelijke zwem-

paradijzen staan ter discussie: de meest genoemde opties zijn sluiting, overdracht aan een marktpartij of hervorming tot een functioneel zwembad met beheersbare exploitatie. Breedveld herkent de logica die aan de laatste optie ten grondslag ligt. "In veel gemeenten zie ik een verschuiving van aandacht binnen het sportbeleid. De kerntaak wordt bepaald tot zwemonderwijs, sportstimulering en een aanbod voor specifieke doelgroepen; pretzwemmen heeft geen prioriteit. Voor die gemeenten reden om het aanbod van pretzwemmen af te stoten. De bezuinigingen op het sportbudget zetten hier extra vaart

“SINDE DE JAREN NEGENTIG ZIJN DE EISEN AAN COMFORT EN FUNZWEMMEN STEEDS HOGER GEWORDEN”

achter. Jammer, want naar mijn mening is het een verarming als gemeentelijke zwembaden alleen het functionele zwemmen zouden accommoderen. De gemeente zet zo een grote doelgroep buiten de deur. Mensen, met name ouderen en kinderen, vinden spelen in het water plezierig. Bij warm weer zoekt men verkoeling in het zwembad. Men vindt er ontspanning, maakt er plezier, legt sociale contacten. Voor deze elementaire behoeften van haar bewoners kan een gemeente haar ogen niet sluiten. Net zo goed dat het vanzelfsprekend is dat een gemeente parken aanlegt, bibliotheken en ander publieke voorzieningen bouwt om aan de behoeften

van de bewoners tegemoet te komen, moet het vanzelfsprekend zijn dat de gemeente de recreatieve functie van zwembaden ondersteunt. Recreatief zwemmen behoort tot de gemeentelijke basisvoorzieningen."

VERLEIDEN

Daar komt bij dat de mogelijkheid tot pret maken in het zwembad mensen wellicht eerder kan stimuleren meer te bewegen dan de rechthoekige bak waarin alleen baantjes kunnen worden getrokken. Breedveld: "Gemeentelijk sportbeleid heeft tot doel mensen meer te laten bewegen. Met pretzwemmen

kun je mensen verleiden lichamelijke beweging tot het dagelijks leven te laten behoren. Daarnaast zijn er natuurlijk zwemmers die alleen maar baantjes willen trekken en zijn er zwemverenigingen die wedstrijdbaden nodig hebben. Daarom is voor het aanbod van een gemeentelijk zwembad een combinatie tussen functioneel zwemmen en fun te prefereren. Met deze combinatie kan een gemeentelijk zwembad zich onderscheiden van de subtropische zwembaden op bungalowparken. Deze insteek is vergelijkbaar met die bij de Nederlandse tv-zenders: als de publieke omroep alleen educatieve programma's en het journaal uitzendt en de

Zwembad de Vrolijkheid in Zwolle

commerciële zenders alleen vermaak, verliest de publieke omroep haar kijkers. Door een goede mix van programma's houd je de

der en wil niet langer een standaardbad. Om zwimmers te blijven trekken zal een zwembad zich moeten onderscheiden van andere.

“PALMBOMEN ZORGDEN VOOR HET SUBTROPISCHE TINTJE”

tv-kijkers bij je en verleid je ze om naar meerdere programma's van de publieke omroep te kijken. Zo gaat het ook met zwemmen.”

ONDERSCHIED

De juiste verhouding tussen de mogelijke opties in het zwemaanbod is moeilijk te bepalen, beseft Breedveld. “Deze verhouding is afhankelijk van de situatie, de samenstelling en wensen van de doelgroepen. Wat een gemeente in ieder geval niet moet doen is een glijbaan toevoegen aan het bestaande wedstrijdbad en denken dat ze daarmee alle doelgroepen tevreden kan stellen. De kritische consument wordt steeds veeleisen-

Grote gemeenten met meerdere zwembaden kunnen accenten leggen: het ene bad bijvoorbeeld kan geschikt worden gemaakt voor voornamelijk verenigingen en wedstrijden, het andere voor ouders met kinderen die afhankelijk van het weer binnen of buiten willen zwemmen, enzovoort. Kleine gemeenten hebben vaak niet de mogelijkheid het aanbod te differentiëren of accenten te leggen.”

“Na de verzadiging in de markt in de jaren zeventig, toen elke gemeente eenzelfde type zwembad bouwde, is echter duidelijk geworden dat het de exploitatie niet ten goede komt als in dezelfde vijver wordt gevisst. Ik

merk dat, vaker dan vroeger, gemeenten binnen een bepaalde regio samenwerken bij de bouw van een nieuw zwembad met een regionale functie. Ook worden vaker afspraken gemaakt met buurgemeenten die elk een zwembad exploiteren. Deze afspraken hebben onder meer te maken met het aanbrengen van onderscheid tussen de verschillende gemeentelijke accommodaties. Wat overigens niet zo gemakkelijk is als het lijkt. Er liggen vele bestuurlijke uitdagingen. En er zullen goede reisvoorzieningen tussen de verschillende gemeenten moeten worden gecreëerd om bewoners uit de ene gemeente naar het zwembad in de andere te transporteren, als zij dat willen. Dan is altijd de vraag: wie betaalt dat?”

DE SOCIALE ONDERNEMING

Om de hedendaagse kritische consument aan te spreken, zal goed moeten worden gekeken naar de inrichting van een gemeentelijk zwemparadijs, vervolgt Breedveld. “De kwaliteitseisen die zwimmers aan de

inrichting van de accommodatie stellen, worden steeds hoger. De grijze standaard is uit de mode; een karaktervolle inrichting, dat wil zeggen, een inrichting volgens een herkenbaar concept is in. Het ontwikkelen van een dergelijk concept kan een gemeente het beste overlaten aan een hierin deskundig bedrijf. Een commercieel denkend bedrijf zal meer gevoel hebben voor de markt en de wensen van consumenten en kan dit beter vertalen in een aansprekend concept dan een gemeente. De gemeentelijke deskundigheid ligt op een ander vlak: goed beheer, het waarborgen van de veiligheid, een laagdrempelig aanbod creëren voor kansarme doelgroepen, verbindingen leggen in het publieke domein, enzovoort. Ondernemers en gemeenten kunnen elkaar wat dit betreft versterken." Aansprekende concepten met unieke attracties kunnen duur zijn. Het is aan de gemeente om oplossingen te bedenken die het zwembad exploitabel houden. Breedveld: "Een vaak voorkomende constructie is een samenwerking tussen de gemeente en een marktpartij. Noem het een sociale onderneming. De marktpartij exploiteert en creëert attractief aanbod; de gemeente vraagt in ruil voor haar investering de beschikbaarheid van een bad voor doelgroepen zwemmen, het zwemonderwijs, wedstrijdzwemmen, enzovoort. Dit model heeft haken en ogen, maar een alternatief zoals het overdragen van de exploitatie aan vrijwilligers, heeft ook zijn grenzen."

Een dag plezier in het De Mirandabad

Eén van de eerste gemeentelijke zwembaden dat een subtropisch golfslagbad kreeg, was het De Mirandabad in Amsterdam. Het uit 1932 stammende openlucht-zwemcomplex was in die tijd al ultramodern met gescheiden baden voor mannen en vrouwen. In 1979 ontstond behoefte aan een overdekt zwembad en meer mogelijkheden tot recreatie. Er werd een golfslagbad gebouwd onder een enorme glazen koepel, die de zwemmer de indruk moest geven in de buitenlucht te zwemmen. Palmbomen zorgden voor het subtropische tintje. Om in te spelen op de wensen van de sportieve zwemmer werd het complex in 1997 uitgebreid met een 25-meterbad. Enige jaren geleden is de accommodatie gerenoveerd en opnieuw uitgebreid, nu met wellness, speelelementen voor de kleinsten, squashbanen en een vergrootte fysio- en fitnessruimte. Op 4 juni dit jaar werd de nieuwste aanwinst, een doelgroepenbad, geopend. "We hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in een voorziening die toegankelijk is voor iedereen, ook voor bewoners die minder hebben te besteden," zegt Rob Alberts, teammanager bij Stadsdeel Zuid. "Voor nog geen vier euro heb je een dag plezier in het De Mirandabad. Een dagje pretpark buiten de stad kost een veelvoud."

Diversiteit

Stadsdeel Zuid ziet het als haar taak de Amsterdammers en bewoners uit de regio de mogelijkheid te bieden recreatief te zwemmen. Om zo veel mogelijk tegemoet te komen aan de wensen van die bewoners, is het golfslagbad in de loop der jaren uitgebreid met functies en attracties. "We hebben hierbij steeds goed gekeken naar wat er speelt op de markt en bij de doelgroepen," zegt Marco van der Horst, coördinator zwembaden in Stadsdeel Zuid. "Uitgangspunten zijn veiligheid, comfort en diversiteit. Die diversiteit zorgt er niet alleen voor dat we tegemoet kunnen komen aan de wensen van de zwemmers, maar ook dat we verschillende doelgroepen – baby's, zwangere vrouwen, GGZ-patiënten – binnen krijgen. Hoewel het ook, net als de meeste zwembaden, in De Mirandabad moeilijk is de exploitatie rond te krijgen, kunnen we mede hierdoor het recreatief zwemmen voor een lage prijs blijven aanbieden."

De toegevoegde functies en attracties passen bij de basisfunctie: zwemmen. "Om te bepalen wat we beter wel en wat niet aan het zwembad konden toevoegen, hebben we goed geluisterd naar de bezoekers," zegt Alberts. "Er bleek behoefte aan onder meer fysiotherapie, squashbanen en naschoolse opvang. Deze functies zijn te combineren met het zwemmen. In het nieuwe doelgroepenbad kunnen mensen met een beperking door een fysiotherapeut worden begeleid; de kinderen van de BSO combineren hun bezoek met zwemles; squashspelers duiken graag na hun partijtje squash in één van onze andere baden op het complex."

Energiezuinig

Het De Mirandabad onderscheidt zich, behalve de diversiteit in functies, van andere recreatiebaden in Amsterdam en omgeving door haar historisch karakter. "De koepel die in 1979 werd gebouwd, is er nog steeds en daarmee een ijkpunt in Zuid. Ook de naam is historisch en voor veel mensen herkenbaar. De voormalige entree, het poortgebouw, is een monument. Dit alles geeft een historisch karakter aan het De Mirandabad dat zeker wordt gewaardeerd."

Van buiten is de historie bewaard gebleven, van binnen zijn bij de renovatie van enige jaren geleden onder meer de installaties voor de waterbehandeling van de binnen- en buitenbaden en de luchtbehandeling in het zwembad vervangen. Met een technisch bedrijf werd een energieprestatiecontract afgesloten; het bedrijf nam de investeringen, de risico's en het rendement van de energievoorziening over van de gemeente. Omdat zij deze investeringen terugverdiend met een deel van de kostenbesparing die gedurende de looptijd van het contract kan worden behaald, bracht het bedrijf de meest energiezuinige installaties in. "Dit moet een jaarlijkse besparing opleveren van een kwart van de kosten", rekent Van der Horst voor. "Een belangrijke stap in het drukken van de exploitatiekosten en daarmee in het voortbestaan van het bad." In het De Mirandabad zit dus nog zeker muziek.